

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА
УКРАЇНИ**

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

**Інститут післядипломної освіти та дорадництва
Кафедра овочівництва**

**ОРГАНІЧНЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО – ДОРОГА ДО
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ ОВОЧЕВИХ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

Умань, 2013

Рекомендації підготували: доктор с.-г. наук, професор Улянич О.І.,
к.е.н.: Улянич К.Ф., Улянич Ю.В.; к.с.-г.н.: Філонова О.М., Мельниченко Т.В.,
викладач Воробйова Н.В.

Розглянуто і рекомендовано до видання на засіданні кафедри овочівництва
Уманського НУС (протокол № 9 від 7 лютого 2013 року).

Схвалено науково-методичною радою Уманського НУС (протокол № 2 від
20 лютого 2013 року)

Рецензенти: доктор с.-г. наук, професор Яновський Ю.П.
доктор екон. наук, професор Нестерчук Ю.О.

Сучасна модель сільського господарства потребує новітньої стратегії та спільної аграрної політики ЄС, якою стало органічне сільське господарство. В умовах інноваційного прогресу його запровадження посилюється загостренням конкурентної боротьби серед міжнародних транснаціональних продовольчих компаній. Як результат – інтенсифікація сільського господарства в ЄС досягла критичного рівня щодо використання мінеральних добрив, засобів захисту рослин, біологічно активних речовин та гормонів, які несуть реальну небезпеку для здоров'я людей. Лише в період з 1983 до 1998 рр. обсяги внесення пестицидів збільшилися майже удвічі, а мінеральних добрив – досягли 158 кг/га д.р. Для порівняння в Україні сільськогосподарськими підприємствами у 2005 р. було внесено мінеральних добрив 22 кг/га, що у 5 разів менше проти 1990 р. [1]. На сьогодні питання ведення органічного сільського господарства є новим напрямком наукових розробок в Україні, які потребують додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші дослідження з цього питання започаткували М. Мельничук, Дж. Харман та ін. [2] підкресливши, що розвиток органічного землеробства в Україні може бути ще одним перспективним напрямом, який дозволить українським виробникам сільськогосподарської продукції підвищити прибутковість свого бізнесу.

Органічне землеробство, як самостійна галузь виникла у 70-х рр. ХХ-го сторіччя. В 1972 р. була створена Міжнародна федерація розвитку органічного сільського господарства IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), яка об'єднала учасників 25 західноєвропейських країн. На початку 90-х рр. пройшов бум екологічного руху і до цієї федерації приєдналося понад 750 організації із 100 країн світу. Для ефективного функціонування світового ринку органічної продукції та розвитку органічного виробництва були створені міжнародні стандарти IFOAM, які визначили загальні принципи організації органічного сільського господарства та вимоги до органічної продукції, її переробки, зберігання та маркування. Одночасно Європейський Союз розробив Директиви екологічного виробництва ЕСС № 2092/91, у відповідності з якими повинна проводитися сертифікація та інспекція органічних господарств [3].

У відповідності з вищевказаним завданнями статті є визначення важливості застосування органічного землеробства, отримання екологічно чистої продукції, оздоровлення населення та обґрунтування доцільності його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічне землеробство – це система екологічно безпечного ведення сільського господарства, що сприяє розвитку і підтриманню біорозмаїття рослинного світу та біологічних циклів і біодинамічного стану ґрунту, яка ґрунтується на мінімальному втручанні зовнішніх, для цієї галузі, засобів виробництва і на сучасних методах, які відновлюють, зберігають та підтримують раціональну рівновагу між потребами суспільства і потенціалом довкілля.

Більшість вчених-аграріїв і економістів переконані, що на сучасному етапі потрібно переходити на органічне агровиробництво, оскільки на величезних площах українських чорноземів, розташованих в екологічно чистих регіонах, це не займе багато часу. За останні 10–12 р. органічне землеробство уже перетворилося на окрему комерційну галузь з багатомільярдними фінансовими оборотами, проявляючись як важливий економічний та політичний фактор розвинутих країн світу. Обсяги світового ринку органічної продукції в 2003 р. оцінювалися у 25 млрд. доларів, а в 2004 р. – вже 27,8 млрд., а ринок США становив 16 млрд. доларів. Середні темпи зростання світового ринку органічної продукції складають 10–15% у рік, а в окремих випадках після глобальних екологічних катастроф вони досягають – 50 і навіть 100%. В 2004 р. площа земель, переведених на органічне землеробство у ЄС становила майже 5,0 млн. га або 2,6% [4].

Перші сертифіковані органічні ферми в Україні виникли завдяки переходу на органічне землеробство країн Європейського Союзу, особливо в результаті стрімкого росту ринку органічної продукції в 90-х рр. В 2003 р. в Україні вже налічувалося 70 таких ферм з загальною площею понад 240 тис. га або 3% орних земель [5].

Переходу України на органічне землеробство сприяють міжнародні проекти. Так, у 2000–2001 рр. в Україні реалізовувався швейцарсько-український проект з організації сталого виробництва твердої пшениці в умовах органічного агровиробництва з метою її подальшого експорту до Швейцарії; в 2003–2004 рр. ряд невеликих господарств Вінницької, Тернопільської, Київської та Луганської областей було переведено на органічне землеробство у формі пілотного проекту, який базувався на технічній допомозі з боку Швейцарського бюро співробітництва в межах проекту „Eco-Land: Sustainable Land Use in Ukraine”, що був започаткований в січні 2003 р. В даний час у Львівському та Закарпатському регіонах прискоренню конверсії малих господарств сприяє спільна американсько-польська органічна компанія „SYMBIO”.

Нова ініціатива, що виникла від Асоціації фермерів і землевласників України об'єднує близько 43 тисяч малих (10–100 га) і середніх (100–1000 га) приватних фермерських господарств та 600 тис. індивідуальних землевласників. У січні 2004 р. керівництво цієї Асоціації створило комітет з розвитку органічного фермерства серед своїх членів і для підтримки їх у переході до органічних технологій. Така органічна система ведення господарства може процвітати із значно нижчими витратами пального, що на сучасному етапі надзвичайно важливо для фермерів, хоч затрати праці на вирощування овочів поки що передбачаються більш високі та складні за рахунок внесення органічних добрив, зменшення обробітку ґрунту та високого розмаїття культур. Для овочевих господарств України такі труднощі можливі і фермери, застосовуючи відповідні технології та реалізуючи свою продукцію за підвищеними цінами можуть отримати великі прибутки.

Перехід до органічного землеробства в овочівництві передбачає також заборону на використання генно-модифікованих організмів (ГМО) та сортів і гібридів овочів.

Використання ГМО, особливо овочевих, створює нові неконтрольовані чинники впливу на рівновагу у природних агроценозах. Як відзначає О.В. Ангурець, це особливо небезпечно для умов України, де природні екосистеми перебувають під значним антропогенним впливом [6]. Оскільки такі рослини схрещуються з дикими спорідненими видами, то це може призвести у разі передачі гена інсектицидостійкості до виникнення, наприклад, „супербур'янів” або отруйних для своїх природніх ворогів гібридів. Все це може викликати зміни родів і аксонометричних груп рослин.

З вересня 2002 р. „Роспотребнадгляд” почав проводити суворий контроль над продуктами харчування, до складу яких входить 5% і більше ГМО, а з червня 2004 р. – вже 0,9% і більше ГМО. Виключення складають продукти, які не містять ДНК і білку – рафіновані олії, модифіковані крохмалі, сиропи глюкози тощо [7].

В результаті такої співпраці в Україні будуть створені умови для одержання стабільних урожаїв і розвитку ринку якісної овочевої органічної продукції, сертифікованої за міжнародними стандартами.

Висновки. Отже, органічне землеробство в Україні перебуває на початковій стадії розвитку, хоч має величезний потенціал. Його впровадження у виробництво є одним із заходів, що дозволяє без ризиків для життя українців підняти величезний потенціал овочівництва, оскільки експорт органічної продукції великими сільськогосподарськими підприємствами поки що відстає від потреб ринку, а перехід малих і середніх господарств на органічні методи виробництва продукції залишається малопродуктивним. В цих умовах розвитку сектора органічного землеробства в овочівництві сприятиме достатня кількість споживачів із зростаючим інтересом до здорового харчування та достатньою купівельною спроможністю. Успіх цього сектора економіки може стати важливим внеском до сталого розвитку суспільства. Для досягнення цієї мети варто, перш за все, розробити чітко визначену державну політику і нормативи, запровадити на базі міжнародних стандартів національну систему органічної сертифікації, розробити державну програму розвитку органічного агровиробництва, сприяти його поширенню та створити систему співпраці між операторами в усьому ланцюгу від виробника до споживача, звернувши особливу увагу на ознайомлення населення з цими важливими питаннями життя і здоров'я українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Громогласова Е. Признаки нового етапа в інституціональній еволюції ЕС (открытый метод координации) // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №9. – С. 57– 63.

2. Якість ґрунтів та сучасні стратегії удобрення / [Мельничук Д., Мельников М., Харман Дж., О. Ван Клімпут, Городній М. та ін.]. – К.: Арістей, 2004. – 487 с.

3. Витанов А. Д. Методы органического земледелия в овощеводстве – инновационный продукт / А. Д. Витанов // Овочівництво і баштанництво / Міжвід. темат. наук. зб. – Харків: ІОБ УААН. – 2007. – Вип. 53. – С. 386–391.
4. Yussefi M., Willer H. The Word of Organic Agriculture 2003 Statistics and Future Prospects [електронний ресурс] – Режим доступу: www.ifoam.org.
5. Горлова С. Органическое земледелие и садоводство: опыт Швейцарии // Овощеводство. – 2007. – №3. – С. 10–11.
6. Ангурець О. В. Вплив генетично змінених організмів на навколишнє середовище // Екологічний вісник. – 2007. – №4. – С. 12
7. Беленький А. И. Органическое земледелие получило поддержку на высшем уровне // Овощеводство. – 2007. – №2. – С. 9.

Підписано до друку __03__2013. Формат 60x90/16. Папір офсетний. Обл.-
вид. арк..0,64. Накл __ прим. замовлення № ____.

Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС
20305, м.Умань, вул.. Інститутська, 1.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №2499 від 18.05.2006р.

